

perspektiv, til historisk forankrede diskussioner af det danske suverænitetarbejde og velfærdsudvikling fra 1. Verdenskrig og frem til i dag, til Europas dannelse og udvikling og til diskussioner af divergerende velfærdsmodeller i henholdsvis Spanien og Singapore. Denne ambitiøse bredde, hvad angår relevante tematikker (og den kompleksitet, som i øvrigt kendetegner de mange delanalyser i kapitlerne), er både bogens styrke og svaghed. Styrken er, at man let kan forestille sig, at kapitler – eller dele af kapitler – kan virke yderst inspirerende i især undervisningssituationer (og blandt personer med særlig interesse for analyse af det danske velfærdssamfund). Svagheden er, at det er svært at forestille sig, at ret mange læsere kan overkomme at læse bogen fra A til Z, da teksten ikke kun er lang, men også til tider så kompakt, at den kræver usædvanligt meget af læseren.

*Nanna Mik-Meyer
Ph.d. og forsker ved Socialforskningsinstituttet
Karen Lund Petersen
Ph.d.-stipendiat ved Institut for Statskundskab
Københavns Universitet*

Jens Skovholm: Et spørgsmål om kultur? Rundt om mødet mellem den professionelle og etniske minoriteter. København: Dansk Flygtningehjælp 2005. 223 sider. ISBN 87-7710-438-2. Pris ikke oplyst.

Dansk Flygtningehjælps lille bog henvender sig primært til det segment, forfatteren/redaktøren kalder 'de professionelle', dvs. den skare af mennesker i det offentlige system, sagsbehandlere, skolelærere, pædagoger, sundhedsarbejdere og mange flere, som i deres daglige arbejde har at gøre med flygtninge, indvandrere og andre med ikke-dansk baggrund. Bogen sætter spørgsmålet om kulturforståelse og kultur på dagsordenen – ikke for at undersøge kultur, men for at fortælle om de erfaringer, som 'professionelle' har gjort sig med kultur eller rettere, med opfattelser af, hvad 'kultur' er for noget, og hvad kultur kan betyde. Bogen viser, at det i de professionelles relation med de etniske minoriteter ikke så meget handler om 'de Andres' kultur, men i høj grad om 'den egne' og her ikke mindst den særligt danske kultur, som fx afspejles i den lovgivning, de professionelle skal administrere efter, og i den offentlige og politiske diskurs, der er med til at forme deres ageren i forhold til de etniske minoriteter. Der står en redaktionsgruppe bag udgivelsen, bestående af fire personer, som var ansat i Dansk Flygtningehjælp på tidspunktet for udarbejdelsen af teksten. En af dem, Jens Skovholm, har stået for udformningen af hovedparten af kapitlerne, med undtagelse af to af dem.

Bogens budskab er overordnet, at det i den professionelles arbejde er vigtigt at medtænke kultur, men det er helt vitalt at være klar over, at 'kultur' ikke er

nogen frugtbar optik at forstå 'de andre' igennem, og at en overdreven fokus på kultur og kulturelle forskelle snarere udgør en barriere for kommunikation end det modsatte. Bogen rummer syv meget forskellige kapitler, hvoraf kun ét, kapitel 2, er af teoretisk tilsnit; her introduceres og diskuteres kulturbegrebet og andre begreber relateret til multikulturalisme og interkulturel kommunikation. De øvrige kapitler baseres på en serie interviews med professionelle og på analyser af disse samt opsummerende overvejelser over betydningen af den art institutionelle og politiske rammer, som det professionelle arbejde omkring integration af etniske minoriteter foregår under. Bogen sidste kapitel udgøres af en annoteret oversigt over forskningsinstitutioner, videnscentre, organisationer, biblioteker, internetportaler m.v. samt litteratur, som belyser de problemstillinger, bogen tager op.

Bogen igennem advares der, ikke overraskende, mod at benytte det såkaldt klassiske kulturbegreb som afsæt for forklaring på de etniske minoriteters komplekse situation i det multikulturelle samfund (s. 19). Det leder nemlig alt for nemt til enstrengede forklaringer og oprindelighedstilskrivninger, som „i virkeligheden er et udtryk for den etniske danskers skematiske forestilling om den etniske anden“ (ibid.). 'Kultur' må snarere ses som en dynamisk størrelse, der „kun kan indfanges i øjebliksstudier af hverdagslivets fænomener“, hedder det (s. 20) med kultursociolog Iben Jensens arbejder med interkulturel kommunikation in mente. Hertil kommer det forhold, at parterne i et såkaldt 'kulturmøde' sjældent er lige. Den ene part er i reglen både repræsentant for og hørende til majoritetssamfundet, som er den part, der besidder definitionsmagten over for den anden part, minoriteten. Hvis den stærke part i denne relation får held til at definere situationen alene ud fra egen forståelse af den, kan der være meget kort til en faktisk konflikt-situation.

En overdreven 'kulturalisering' af den interetniske relation kan meget nemt komme til at blokere for erkendelse af magtrelationen og andre relevante perspektiver, og hermed bliver det mere vanskeligt at finde en balance mellem fx kravet om lighed og retten til at være forskellig. Det er hyppigt konteksten for en interkulturel relation og ikke kulturforskellen i sig selv, som afgør, om kulturel forskel bliver noget vigtigt i situationen – en pointe, som hentes hjem via blandt andet Hylland Eriksens publikationer på feltet. Der opregnes fire forskellige idealtypiske opfattelser af multikulturalisme i et forsøg på at ruste de professionelle til bedre at kunne identificere de politiske dagsordener, der gemmer sig bag de mangeartede offentlige diskurser om danskhed og fremmedhed og danskernes relationer til etniske minoriteter. De professionelle har brug for at kunne orientere sig i de forvirrende krydsfelter, hvor de fra mange sider bombarderes med bud på, hvordan disse relationer bør håndteres. Undertiden pålægges de endog at forvalte på måder, som strider mod deres tillærte fagligheder og fornemmelser for, hvad der

kunne være hensigtsmæssig praksis (s. 120-1). Problemet er blandt andet, at der er forskellig interesser og opfattelser knyttet til diskurserne om integration af indvandrere og flygtninge, og selv om diskurserne umiddelbart kan forekomme tilforladelige, så kan nogle af dem få ganske uheldige konsekvenser, når de føres ud i livet. Her kan det være vigtigt, at de professionelle er motiveret for at fastholde de faglige og etiske principper, som er del af deres faglighed, og ikke lader sig forvirre af at blive stillet over for problemstillinger, der er knyttet til forskellige kulturelt betingede syn på individers rettigheder, valgmuligheder og frihed (s. 29). Pointen er, at kommunikationen på tværs af kulturer må være dialogisk, kontekstbundet og aktørorienteret, funderet i et komplekst kulturbegreb (s. 33).

Interviewmaterialet viser i øvrigt, at de professionelle kun i ringe grad formår at reflektere over deres egne kulturelle selvforståelser i forhold til deres grundlæggende fagligheder. Det kan blive problematisk, i og med at de professionelle ikke blot skal gøre det gode og vurdere, hvad der er hensigtsmæssigt inden for givne rammer; de skal også ofte kontrollere og sanktionere. I den proces og i de skøn, de professionelle udøver undervejs, ligger nødvendigvis en god del tavs, ikke-ekspliciteret, kulturelt betinget viden (s. 128). Denne viden spiller ind på en række rutinemæssige kategoriseringsprocesser, som man nok bliver nødt til at stille spørgsmålstejn ved, når etniske minoriteter er involveret. Kommunikationen kan gå helt galt, hvis man ikke gør det. Dertil kommer problemerne med at tackle en modsætning, som er indbygget i velfærdssystemet, mellem et syn på individet som del af det sociale fællesskab og som én, der samtidig foretager autonome valg. Staten ses som en instans, der skal fremme fællesskabet og samtidig sikre individets autonomi. En udbredt tilbøjelighed til at forveksle det fælles med en kulturelt defineret danskhed giver en uheldig kombination, der skaber forventninger om, at flygtninge og indvandrere skal tilegne sig denne danskhed som forudsætning for at kunne blive del af fællesskabet. I dette regi bliver anden kultur end dansk nemt set som en barriere for integration, og autonomiprincippet får tendens til at forsvinde ud af syne.

Forfatteren forklarer kort og klart, hvordan modsætningen mellem fællesskabets krav og individets autonomi i den politiske filosofi ses som et spørgsmål om kommunitarisme over for liberalisme. Historisk set er de to principper knyttet til udviklingen af forskellige statstyper – og i den forstand er spørgsmålet om integration og etniske minoriteter en afledning af en diskussion af nationalstaten. Ideen om danskhed er dybt forbundet med det kommunitariske princip, forstærket af udviklingen af velfærdsstaten. De professionelle fagligheder ses generelt at være knyttet til samme princip. På den baggrund konkluderer bogen, at der kan være brug for en nærmere analyse af de professionelle fagligheders tilknytning til det nationale med kritiske granskninger af fagenes selvforståelser. En sådan faglig

selvransagelse i antropologien resulterede som bekendt i en kritik af det klassiske kulturbegreb og en præcisering af det dynamiske ditto for nogle år siden (s. 146). Derudover er der for de professionelle vedkommende brug for at tilegne sig en åben kommunikationsstrategi i mødet med 'de fremmede'.

Her er primært tale om en debatbog, og som sådan fungerer den fint. Set fra antropologiens vinkel er bogen interessant som dokumentation af en systematisk erfaringsopsamling og -bearbejdelse omkring det officielle/professionelle Danmarks forhold til etniske minoriteter. Bogen er et fint eksempel på en kobling mellem forskning og det praktiske arbejde med et problemfelt, hvor koblingen kan blive frugtbar begge veje.

Hanne Veber

Ph.d. et mag.scient.

*Afdeling for Indianske Sprog og Kulturer
Institut for Regionale og Tværkulturelle Studier
Københavns Universitet*

Vibeke Steffen (red.): Sundhedens veje. Grundbog i sundhedsantropologi. København: Hans Reitzels Forlag 2007. 280 sider. Illus. ISBN 978-87-412-5020-5 (pb). Pris: 298 kr.

„Hvor er det godt, at nogen har skrevet sådan en bog“, tænke jeg, da jeg modtog et eksemplar af den endnu trykvåde bog fra Hans Reitzels Forlag. Som underviser på et sundhedsvidenskabeligt fakultet har jeg ofte stået med problemet at skulle anskueliggøre sundhedsantropologi på en lettilgængelig måde uden at give køb på kompleksitet og kontekstualisering af såvel tænkning som genstandsfelt inden for denne gren af antropologien. Da jeg derefter blev opfordret til at anmelde bogen i *Tidsskriftet Antropologi*, sagde jeg med glæde ja og begyndte fuld af forventning at læse bogen.

Bogen er inddelt i ni kapitler, hvor de otte første alle indeholder ordet 'veje' i titlen og spiller på denne metafor i teksten i større eller mindre grad, og med større eller mindre held. Disse første otte kapitler har alle to forfattere og præsenterer forskellige temaer under titler som „Livets veje“, „Veje til forståelse“, „Terapeutiske veje“ etc. Forfatterne er forskere ansat ved antropologi og etnografi i henholdsvis København og Århus, og alle har forsket i sundhedsproblemstillinger i ind- eller udland og har erfaring med undervisning i sundhedsantropologi, ikke mindst på den masteruddannelse i sundhedsantropologi, som de to institutioner sammen udbyder. Det sidste kapitel er skrevet af Vibeke Steffen, som har redigeret bogen, og dette kapitel skal under titlen „Sundhedsantropologi i Danmark“ give en form for perspektivering af bogens pointer i relation til danske forhold.